

УДК 78.03(477)“15/17”

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vas.27.2025.39-48>

РЕФОРМАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЬВІВСЬКОГО БРАТСТВА ТА УКРАЇНСЬКІ ІРМОЛОГІОНИ XVI–XVIII СТОЛІТЬ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Наталія СИРОТИНСЬКА

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9524-4574>

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра музикознавства та хорового мистецтва,
вул. Валова, 18, Львів, Україна, 79008
e-mail: nsyrotynska@gmail.com*

Розглянуто процеси національно-релігійного відродження другої половини XVI–XVIII ст., які відбувалися в умовах інтенсивного суспільно-політичного та духовного протистояння. Одним із головних чинників цих трансформацій була діяльність православних братств, серед яких особливе місце належить Львівському Успенському братству. Культурно-освітня та реформаторська активність Львівського братства була спрямована не лише на захист православної віри та збереження національної ідентичності, а й на розвиток шкільництва, книгодрукування, літератури та музично-богослужбової практики. У цьому контексті важливим джерелом для дослідження духовно-музичної традиції вважаються українські ірмологіони XVI–XVIII ст., збірники літургійних співів, у яких відображено процес еволюції від монодій візантійської традиції до партесного багатоголосся та засвідчено процес становлення лінійного типу письма або “київської квадратної нотації”. Ірмологіони стали не лише засобом канонів богослужбового співу, а й носіями культурних реформ, здійснюваних братськими осередками. Безперервність зазначених навчальних традицій, сформованих унаслідок освітніх реформ Львівського братства, не втратила свого значення в подальші століття, зокрема, таким прикладом є Ірмологіон Левицького 1838 року. *Методологія.* У процесі дослідження використано джерелознавчий, історичний та культурологічний методи дослідження.

Таким чином, комплексне вивчення реформаторської діяльності Львівського братства у взаємозв'язку зі створенням та поширенням українських нотолінійних ірмологіонів дає змогу простежити основні тенденції розвитку національної музичної писемності, виявити джерела й характер запозичень із візантійсько-слов'янської та західноєвропейської традицій, а також визначити місце української церковної монодії у ширшому європейському культурному контексті.

Ключові слова: Львівське Успенське братство, українські нотолінійні ірмологіони, гимнографія, сакральна монодія, київська квадратна нотація, Ірмологіон Левицького 1838 р., багатоголосий спів.

Одним із важливих історичних етапів становлення України є доба Середньовіччя, упродовж якої формувалися головні засади системного розвитку молодой європейської держави. В цей період відбувалася розбудова не лише

законодавчих, політичних та торговельних форм її функціонування, а й культурно-мистецьких, тісно співвіднесених із процесом християнізації. Надалі зазначені процеси були суттєво активізовані завдяки діяльності братських шкіл, зокрема Львівського Успенського братства, статут якого офіційно затверджено у 1586 р. [3, с. 141].

Львівському братству як особливій культурно-освітній інституції належить важливе місце у формуванні національного духовного простору, розвитку шкільництва, друкарства й мистецького життя протягом XVI–XVIII ст. Діяльність цього осередку, створеного за зразком протестантських шкіл і єзуїтських колегіумів, вирізнялася особливою увагою до освіти, що ґрунтувалася на літургійній традиції Київської Русі.

Варто зазначити, що внаслідок прийняття греко-візантійського обряду на теренах Київської держави було засвоєно значний пласт грецької та латинської літератур [8, с. 241], а також об'ємний корпус гимнографії (з гр. *ὕμνογραφία* або писати гимни), тобто співаних літургійних текстів. Створення гимнографічних творів здійснювалося богословами, які глибоко знали античну філософію та літературу, вирізнялися риторичною майстерністю й володіли культурою поетичного мовлення. Завдяки цьому в текстах було відображено християнські догмати в художньо змістовній формі, що забезпечувало їх легше сприйняття на слух і сприяло формуванню духовної культури народу. Надалі гимнографічна традиція, завдяки своїм фразологічним зворотам, тропам і виразним образам, поступово інтегрувалася в канти, псалми, духовні пісні, вірші та інші національні літературно-мистецькі жанри. Найвищим проявом майстерності українських авторів стало вміння творчо переосмислювати цей спадок, що суттєво вплинуло на розвиток книжного віршування XVI–XVII ст. Усе це стало підґрунтям активного інтелектуального розвитку України-Русі та зумовило формування національних релігійно-просвітницьких організацій, зокрема Львівського братства.

Підтвердженням активного використання образів літургійної поезики є одним із перших опублікованих творів Львівського братства – привітальна драматургічна сценка на честь архієпископа Михайла Рогози – “Просфонима” 1591 р. [1]. На цьому прикладі простежується глибокий зв'язок літературних текстів ранньомодерної доби з поетичними традицією гимнографічних образів, символів і поетичних метафор [5].

Усна практика опанування гимнографічними текстами, започаткована в Середньовіччі, тривала до кінця XVI ст., коли в Україні було створено лінійну нотацію на зміну невменній (знаковій). Через чітку графіку й виразність невменного запису не було змоги вільно відчитувати мелодичну лінію, оскільки передбачалося попереднє вивчення півного матеріалу. Натомість створення лінійного нотопису суттєво пришвидшило опанування літургійним співом, що надалі вплинуло на розвиток української духовної музики [8]. Створення лінійного письма призначалося, передусім, для впровадження у практику Української Церкви багатоголосого співу, в чому також була заслуга Львівського братства.

Відомо, що львівські братчики не лише започаткували створення багатоголосих композицій, а й двічі отримали дозвіл на їх використання в літургійному обряді: вперше – від Александрійського патріарха Мелетія Пігаса

(1594), вдруге – від його наступника, патріарха Кирила Лукаріса (1614). Безперечно, що лінійне письмо було необхідним для багатоголосся. Таким чином, існують підстави вважати, що саме братчики розробили український тип нотації, оскільки були добре обізнані в європейській практиці багатоголосся. Підтвердженням цього є бібліотека Львівської братської школи, де зберігалися багатоголосі рукописні та друковані європейські композиції, а також музично-теоретичні трактати.

Рівень музичної поінформованості братчиків чітко відображає реєстр бібліотеки та приватних книгозбірень. Зокрема, у приватній колекції старшини Львівського братства, українізованого грека Константина Мезапети, зберігалися книги партесного співу “релігії грецької”, “партеси різні шнурями пов’язані”, друковані книги з музичними творами та трактат про гармонію “*Tabulatura musicae*” [15]. Водночас на межі XV–XVI ст. у Львові були відомі нотні записи та музика композиторів провідної європейської – нідерландської – школи, ймовірно, в православному середовищі [4].

Важливо, що у бібліотеці Львівського братства за інвентарем 1601 р. була книга протестантського автора Йогана Шпангенберга (Johann Spangenberg, 1484–1550) “*Questiones musicae in usum scholae Northusianae, oder wie man die Jugend leichtlich und recht im Singen unterweisen soll*” (Питання музики для вжитку Нордгавзіанської школи, або як легко і правильно навчати молодь співів, Віттенберг 1542) [16].

Шпангенберг Й. був знайомий з Мартіном Лютером і сприяв Реформації. Він опублікував пояснення лютеранського катехизису латинською мовою й шкільні підручники, опікувався навчанням дітей церковному співу. Аналогічна просвітницько-педагогічна функція простежується у діяльності Львівської братської школи, якій були близькі протестантські ідеї, пов’язані, насамперед, із розбудовою освітньої системи та книгодрукування. Залучення до видавничої діяльності 1572 р. Івана Федоровича у Львівському братстві сприяло формуванню підґрунтя для друкування не лише церковно-службових книг, а й підручників, полемічних трактатів та художніх творів. Унаслідок цього при братстві було створено одну з найвизначніших бібліотек того часу.

Варто зазначити, що читачами братської бібліотеки були не лише члени братства, а й учні та вчителі братської школи, працівники братської друкарні, монахи Онуфріївського монастиря, мешканці Львова та інших міст, священнослужителі. Відомий львівський друкар, член братства Михайло Сльозка, у передмові до “Апостола” посилається на чисельні джерела з бібліотеки Львівського братства, зокрема, Плутарха “Мораль” та “Порівняльний життєпис”, біографію Юлія Цезаря, твори Цицерона, “Енеїду Вергілія”, Лукіана, байки Езопа, “Одісею” Гомера, Блаженного Августина, єпископа Нікейського Анастасія, твори Отців Церкви, згадує Муція Сцеволу [2]. Зазначений перелік свідчить як про високий рівень обізнаності братчиків у підставових джерелах інтелектуального розвитку українців, так і про їхню опіку над освітою українських дітей.

Процес вдосконалення літургійного співу був тісно пов’язаний із загальним способом життя школярів Львівського братства, невіддільним від церковного служіння. Школярі, водночас, навчалися і віршуванню, що набувало співаних форм, оскільки це часто пов’язувалося із створенням вітальних

пісень [9, с. 32]. Хлопчики ходили по домівках містян і за спів отримували невелику винагороду. Зберігся також документ кінця XVII ст., де засвідчено зобов'язання вчителя братської школи Теодора Рузкевича забезпечувати дисципліну в учнівському хорі під час богослужіння у церкві та визначати черговість учнів до дзвоніння¹. Така навчально-практична діяльність життя сприяла розвитку літературного і музичного хисту, що в майбутньому суттєво впливатиме на формування національної літератури, а також музичного мистецтва. Зокрема, створення національного типу лінійного письма задля розвитку багатоголосого співу зумовило, водночас, суттєві зміни у вивченні літургійної монодії (одноголосся). Протягом короткого періоду вибраний монодійний репертуар цілого літургійного року був зафіксований п'ятилінійною нотацією у новостворених для цього збірниках – Ірмологіонах.

Завдяки лінійному запису суттєво пришвидшився процес опанування сакральним монодійним репертуаром, що також сприяв організації навчання всіх без винятку українських дітей грамоти і літургійного співу по нотах. На цій основі увиразнилася унікальна особливість української культури ранньомодерної доби – повсюдна освіта, базована на заснуванні початкових шкіл при церквах, де дяки виконували функцію вчителів. У цьому контексті свідченням активної реформаційної діяльності Львівського братства є найдавніший український ірмологіон кінця XVI ст. [14].

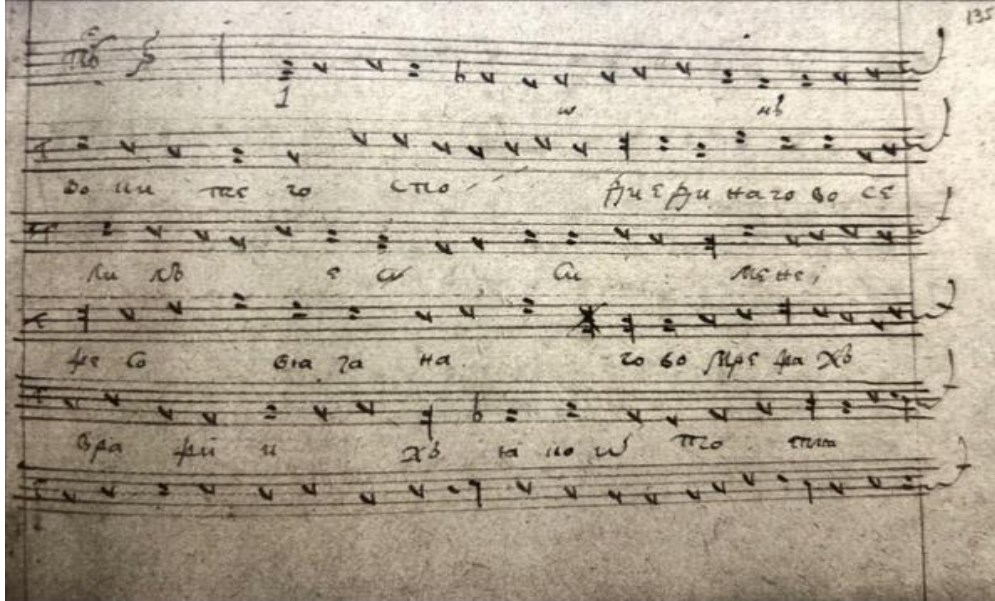
Оскільки ірмологіонам належала головна роль в опануванні церковним співом, братчики заопікувалися й подальшим друкованим виданням збірника. Таким чином, у друкарні братства готувалося до друку друге видання Ірмолая (1709), в якому за репертуаром, укладом і музичною стилістикою відображалася еволюція багатовікової практики сакральної монодії, сформованої раніше у рукописній традиції. Ірмолой 1709 р. доповнено перевиданням Ірмолая 1700 р., який готувався до друку при Святоюрському монастирі. Проте збірник 1709 р. суттєво відрізнявся від попереднього: в ньому були поновлені розділи святкових піснеспівів, вступний обиходний розділ, проведено відбір більш мелодично розвинених піснеспівів. Таким чином, зазначений варіант Ірмолая 1709 р. стає основою усіх наступних видань у Львові та Почаєві.

Розвиток церковного співу в усьому регіоні був зумовлений активізацією друкованих ірмологіонів, що своєю чергою забезпечило тяглість освітніх ініціатив Львівського братства. Пріоритетне значення шкільництва для українського суспільства зберігалось, завдяки чому підтримувався обряд і етнічна належність. Як зазначав Іван Франко: “Церковні книги використовувалися у народних школах-дяківках як шкільні підручники. Навчившись абетки, діти переходили до читання Часослова та Псалтиря, а далі навчалися церковного співу за Октоїхами та Ірмологіонами і це тривало аж до кінця XIX століття” [7, с. 245].

Цей досвід залишався актуальним впродовж століть, результатом чого стало заснування у 1817 році в м. Перемишлі Дяко-вчительського інституту (Institutum cantorum et magistrorum scholae), який функціонував без перерви до 1939 р. Його відкриття було здійснено завдяки ініціативі Перемишльського

¹ Ясіновський Ю. Розпорядження вчителів Львівської братської школи Теодорові Рузкевичу. *Καλοφωνία*. Львів, 2006. Ч. 3. С. 171.

єпископа Івана Снігурського та підтримці філолога-мовознавця о. Івана Могильницького, який, крім духовної практики, провадив активну просвітницьку діяльність у Галичині та очолив Інститут як перший директор. Учений також є автором праць “Грамматика языка славено-руського” і “Відомість о руськім язичі”.

Лл. 1. Львівський ірмологіон кінця XVI ст. Фрагмент.

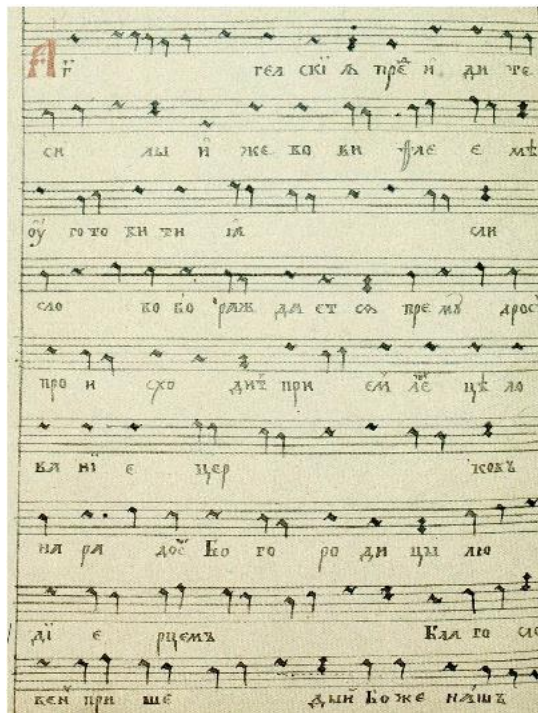
Завдяки спільним зусиллям, поряд із Дяко-вчительським інститутом, були засновані бібліотека, друкарня та численні парафіяльні школи, що засвідчує комплексний підхід до розвитку освіти. У цьому контексті відкриття Інституту розглядають як знакову подію, завдяки якій забезпечувалася спадкоємність національних традицій освітнього життя. Головним завданням Інституту було підготування дяків і вчителів, котрі задовольняли б освітні потреби сільських шкіл і церковних осередків Галичини.

У інституті викладали загальноосвітні, богословські та музичні предмети. У музичних програмах передбачалося опанування музичної грамоти та церковно-музичного репертуару, освоєння методики постановки голосу і навиків регентства [10]. Традиційно, основними практичними посібниками були нотні Ірмолої та підручники XIX ст., створені на основі ірмолойного репертуару. Послугувалися посібниками П. Любовича (“Гласы воскресїи с кондаками; прокимени, самогласни, болгарскїи, подобни, сидални...”, 1859), П. Бажанського (“Наука о сольках ирмолойных”, 1863), В. Матюка та І. Кипріяна, а також “Гласопісень” І. Дольницького.

Значимість ірмологіонів підтверджено також давньою освітньою практикою переписування їх учнями. Свідченням такої традиції є Ірмологіон Левицького 1838 р., уривок з якого зберігається у фонді Петрушевича (ч. 206) Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника [12, с. 478]. Як зазначено на звороті останнього аркуша, цей ірмолой було переписано у Дяко-

вчительському інституті м. Перемишля. М. Левицькому належить також “Молитовник”, і в обох пам’ятках засвідчено високий рівень його грамотності та професійної підготовки, що проявляється у впевненості й чітко окресленому почерку.

Текст цього ірмолая є також свідченням збереження церковно-слов’янської мови, графіки літер, київської квадратної ноти і ключа С на третій лінійці, що іноді використовують для позначення зміни півтону у квартовому церковному звукоряді. Також чіткий почерк літер і нотних знаків увиразнює групування нотних фігур згідно зі словесною метрикою, що разом формувало виразну гармонійну цілісність.

Лл. 2. Ірмолой М. Левицького 1838 р., стихира на Різдво Христове

Важливо відмітити практичну мету написання Ірмолая, свідченням чого є структура збірника, базована на фіксації найбільш затребуваного автором богослужбового репертуару. Напочатку розміщені стихирі подібні і святкові болгарського співу на вісім гласів, а надалі – вибрані святкові стихирі. Такий спосіб комбінування півного репертуару зумовлений давніми методами навчання літургійного співу, основу якого становила музична система осмогласної організації репертуару [6].

Тексти піснеспівів Перемишльського Ірмолая 1838 р. є також важливим матеріалом для виявлення еволюціонування в Україні церковнослов’янської мови. Наприклад, порівняємо тексти стихирі подібним 6-го гласу “Ангелскія предидите силы” (гр.: Α ἰ ἀγγέλοισι προπορεύεσθαι δυνάμεως), який зафіксований у слов’янському перекладі в одній з найдавніших літургійних книг Київської Русі, – Типографському уставу з Кондакарем кінця XI ст.).

Порівняймо тексти за чотирма списками: Типографським уставом з Кондакарем кінця XI ст., рукописним Любачівським ірмологіоном 1674 р., Львівським друкованим Ірмолоєм 1709 р. та Ірмолоєм Михайла Левицького 1838 р.:

Типографський кондакар:

Ангелскыя прѣдидѣте силы,
яже въ Вифлѣомѣ уготоваите ясли.
Слово бо раждається прѣмудрость приходить.
Приими цѣлование църквы
на радость Богородици людие рецѣмъ
благословенъ раждаеся богъ нашъ слава тебѣ.

Любачівський ірмологіон 1674 р.:

Ангелскія предидут силы
иже во Вифлеомѣ оуготоваите ясли
Слово бо раждается Прѣмудрость происходит.
Приими цѣлованіе церкви
на радость Богородици людіе рецѣмъ
благословен рожейся Богъ нашъ слава тебѣ.

Ірмолой 1709 р.:

Ангелскія предѣте силы
иже во Вифлеемѣ оуготоваите ясли
Слово бо раждается премудрост приходит.
Приими цѣлованіе церкви
на радость Богородици людіе рецѣмъ
благословен грядий въ имя Господне.

Ірмолой Михайла Левицького 1838 р.:

Ангелскія предидите силы
иже во Вифлеемѣ оуготовити ясли
Слово бо раждается Премудрост происходит.
Приемлет цѣлованіе церковъ
на радость богородицы людіе рцемъ
благословен пришедый Боже нашъ слава тебѣ.

Вже останнє каденційне речення свідчить про різночитання, що в одному випадку виявляємо у змінності граматичної форми “раждаеся богъ нашъ слава тебѣ” (Кондакар) на “рожейся Богъ нашъ слава тебѣ” (Любачівський ірмолой). Далі в друкованому Ірмологіоні 1709 р. читаємо – “грядий въ имя Господне” і буквальный переклад – “пришедый Боже нашъ” в Ірмологіоні 1838 р. Михайла Левицького. Такі приклади є важливим матеріалом для філологічних і музикознавчих досліджень, спрямованих на краще розуміння розвитку української мови та мелодичного інтонування [6].

Усе це є свідченням важливої ролі неперервності навчальних процесів, започаткованих освітніми реформами Львівського братства, які активізувалися зі створенням і поширенням українських нотолінійних ірмологіонів XVI–XVIII ст. З

цими збірниками пов'язані важливі віхи реформаторської діяльності Львівського братства. Відтак докладне вивчення музично-поетичного змісту ірмологіонів XVI–XVIII ст. є одним із головних чинників у визначенні пріоритетних стильових орієнтирів і характерних особливостей української культури в історичному розвитку.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Комплексне вивчення реформаторської діяльності Львівського братства свідчить про важливу роль неперервності навчальних процесів, закладених освітніми реформами цієї інституції, що суттєво активізувалися завдяки створенню і поширенню українських нотолінійних ірмологіонів XVI–XVIII ст. Завдяки збірнику зумовлене подальше дослідження розвитку національної музичної писемності, а також генези української сакральної монодії, зокрема в контексті виявлення джерел і характеру запозичень із візантійсько-слов'янської та західноєвропейської традицій. Це є визначальним чинником у встановленні пріоритетних стильових акцентів і характерних особливостей української літургійної практики, а також свідченням активної інтеграції в європейський культурний простір.

Список використаної літератури та джерел

1. Анонім. Просфонима. *Українська література XIV–XVI ст.* Київ, 1988. С. 503–510.
2. Апостол. Львів : Друк. Михайла Сльозки, 1639.
3. Ісаєвич Я. Успенське братство. *Історія Львова у 2 томах.* Т. 1 : 1256–1772 рр. Львів, 2006.
4. Пез М. Львівські уривки – джерело творів Дюфаї, Жоскіна, Петра де Домарто і Петра з Грудзьондза у Галичині XV століття. *Musica humana.* Львів, 2003. Ч. 1. С. 118–160.
5. Сиротинська Н. “Просфонима” Львівського братства та її прочитання в контексті сакральної гімнографії. *Просфонима: текст і контекст, ЛНУ ім. Франка.* Львів : Свічадо, 2013. Вип. 4. С. 52–65.
6. Сиротинська Н. Ірмологіон Михайла Левицького 1838 року. *Theorie und Geschichte der Monodie. Internationale wissenschaft Tagung.* Wien-Brno, 2017. Band 9. S. 387–398.
7. Франко І. Відгуки грецької і латинської літератур в українському письменстві. І. Франко. *Зібрання творів у 50 т.* Т. 30. Київ : Наук. думка, 1981. С. 240–252.
8. Цалай-Якименко О. Київська нотація як релятивна система. *Українське музикознавство.* Київ, 1974. Вип. 9. С. 197–225.
9. Цалай-Якименко О. Київська школа музики XVII ст. Київ–Львів–Полтава, 2002. 491 с.
10. Ясіновський Ю. Дяко-учительський інститут у Перемишлі. *Перемишль і Перемиська земля.* Львів, 2003. Вип. 3. С. 249–259.
11. Ясіновський Ю. Львівські нотні першодруки. *Каллофонія.* Львів, 2002. Ч. 1. С. 34–35.

12. Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої. Львів, 623 с.
13. Ясиновський Ю. Розпорядження вчителів Львівської братської школи Теодорові Ружкевичу. *Καλοφωνία*. Львів, 2006. Ч. 3. С. 171–175.
14. Das Lemberger Irmologion. Die älteste liturgische Musikhandschrift mit Fünfiniennotation aus dem Ende des 16. Jahrhunderts. Reiche B: Editionen. Band, 24. Köln–Weimar–Wien : Böhlau, 2008. 509 S.
15. Gorczyn J. Tabularum muzyki abo zaprawa muzykalna. Kraków, 1647.
16. Spangenberg Johann. Questiones musicae in usum scholae Northusianae, oder wie man die Jugend leichtlich und recht im Singen unterweisen soll. Wittenberg, 1542.

References

1. Anonim (1988). *Prosfonyma. Ukrainska literatura XIV–XVI st.* Kyiv, 503–510 [in Ukrainian].
2. Apostol (1639). Lviv: Druk. Mykhaila Slozky [In Church Slavonic].
3. Pezh, M. (2003). Lvivski uryvky – dzherelo tvoriv Diufai, Zhoskina, Petra de Domarto i Petra z Grudzondza u Halychyni XV stolittia [Lviv fragments – a source of works by Dufay, Josquin, Peter de Domarteau and Peter of Grudziondz in 15th-century Galicia. *Musica humana*]. Lviv, 118–160 [in Ukrainian].
4. Syrotynska, N. (2013). “Prosfonyma” Lvivskoho bratstva ta yii prochyttannia v konteksti sakralnoi hymnografii. *Prosfonyma: tekst i kontekst, LNU im. Franka*. Lviv : Svichado, 4, 52–65 [in Ukrainian].
5. Syrotynska, N. (2017). Irmolohion Mykhaila Levytskoho 1838 roku [Irmolohion of Mykhailo Levytsky from 1838]. *Theorie und Geschichte der Monodie. Internationale wissenschaft Tagung*. Wien-Brno, 9, 387–398 [in Ukrainian].
6. Franko, I. (1981). Vidhuky hretskoï i latynskoï literatur v ukraïnskomu pysmenstvi [Responses to Greek and Latin literature in Ukrainian writing]. *I. Franko. Zibrannia tvoriv u 50 tomakh*. T. 30. Kyiv: Naukova dumka, 240–252 [in Ukrainian].
7. Tsalai-Yakymenko, O. (1974). Kyivska notatsiia yak relatyvna systema [Kyiv notation as a relative system]. *Ukrainske muzykoznavstvo*. Kyiv, 9, 197–225 [in Ukrainian].
8. Tsalai-Yakymenko, O. (2002). Kyivska shkola muzyky XVII st. [Kyiv School of Music of the 17th century]. Kyiv–Lviv–Poltava [in Ukrainian].
9. Yasinovskiy, Yu. (2003). Diako-uchytelskyi instytut u Peremyshli [Theological and Pedagogical Institute in Przemyśl]. *Przemysl and Przemysl Land*. Lviv, 3, 249–259 [in Ukrainian].
10. Yasinovskiy, Yu. (2003). Lvivski notni pershodruky [Lviv first printed sheet music]. *Kalofoniia*. Lviv, 1, 34–35 [in Ukrainian].
11. Yasinovskiy, Yu. (1996). Ukrainski ta bilorus’ki notoliniyni Irmoloi [Ukrainian and Belarusian notolinear Irmoloi]. Lviv [in Ukrainian].
12. Yasinovskiy, Yu. (2006). Rozporiadzhennia vchytelevi Lvivskoï bratskoï shkoly Teodorovi Ruzkevychu [Instructions to the teacher of the Lviv Brotherhood School, Teodor Ruzkevych]. *Καλοφωνία*. Lviv, 3, 171–175.

13. Das Lemberger Irmologion. (2008). Die älteste liturgische Musikhandschrift mit Fünfiniennotation aus dem Ende des 16. Jahrhunderts. Reiche B: Editionen. Band, 24. Köln–Weimar–Wien: Böhlau [in German].

14. Gorczyn, J. A. (1674). Tabularum muzyki abo zaprawa muzykalna. Kraków [in Polish].

15. Spangenberg, Johann. (1542). Questiones musicae in usum scholae Northusianae, oder wie man die Jugend leichtlich und recht im Singen unterweisen soll. Wittenberg [in Latin].

REFORMIST ACTIVITY OF THE LVIV BROTHERHOOD AND UKRAINIAN IRMOLOGIONS OF THE 16TH-18TH CENTURIES IN A HISTORICAL CONTEXT

Nataliia SYROTYNSKA

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Musicology and Choral Art,
18 Valova Str., Lviv, Ukraine, 79008
e-mail: nsyrotynska@gmail.com*

The article examines the active processes of national and religious revival during the second half of the 16th–18th centuries, a period characterized by intense socio-political and spiritual confrontation. A primary driver of these transformations was the activity of Orthodox brotherhoods, among which the Lviv Assumption Brotherhood held a preeminent position. The brotherhood's cultural, educational, and reformist initiatives were directed not only toward defending the Orthodox faith and preserving national identity but also toward advancing schooling, book printing, literature, and musical-liturgical practices.

Within this framework, 16th–18th-century Ukrainian Irmologions – collections of liturgical chants – serve as vital sources for studying spiritual music traditions. These manuscripts document the evolution from Byzantine monody to *partes* polyphony and mark the emergence of the linear notation known as “Kyiv square notatio”. Beyond recording liturgical canons, Irmologions became vehicles for the cultural reforms spearheaded by brotherhood centers. The continuity of these traditions, established through the Lviv Brotherhood's educational reforms, remained influential in subsequent centuries, as exemplified by the 1838 Levytsky Irmologion.

The research employs a comprehensive interdisciplinary approach, utilizing source-based, historical, and culturological methods. This methodological framework allows for an in-depth analysis of the Lviv Brotherhood's reformist activities in direct connection with the evolution of Ukrainian Irmologions. By applying these methods, the study traces the primary trends in the development of national musical notation, identifies the origins and nature of borrowings from both Byzantine-Slavic and Western European traditions, and situates Ukrainian church monody and early polyphony within the broader European cultural context.

Keywords: Lviv Assumption Brotherhood, Ukrainian notolinear irmologions, hymnography, Kyiv square notation, monody, polyphonic singing.

Стаття надійшла до редколегії 29.09.2025 р.

Прийнята до друку 24.11.2025 р.